

CORINE Biotopes

Informácie o biotopoch, rastlinných a živočíšnych spoločenstvách i o vzácných a ohrozených druhoch rastlín či živočíchov sú dôležité najmä pre politiku v oblasti životného prostredia, pre ochranu prírody, regionálne plánovanie a riadenie využitia krajiny. CORINE Biotopes je projekt, ktorého hlavným cieľom je získavať a poskytovať takéto informácie vo forme konzistentnej pre celé územie Európskeho spoločenstva, t.j. získané použitím jednotnej metodiky, spracované rovnakým spôsobom, uchovávané v rovnakom formáte, ale aj rovnakým spôsobom a rovnakou formou poskytované.

Predmetom záujmu tohto projektu sú biotopy. Pre potrebu projektu sa biotop definuje ako "plocha, krajina alebo vodná plocha, ktorá tvorí ekologickú jednotku, významnú pre ochranu prírody z hľadiska celého územia Európskeho spoločenstva, bez ohľadu na to, či je táto plocha legislatívne chránená" (v tomto zmysle sa používa termín "biotop" aj v tomto článku). Táto definícia je dosť široká a umožňuje zaradiť do projektu rôzne veľké územia, obsahujúce rôzne typy ekosystémov, a tým i rôzne typy biotopov v tradičnom pomínaní. Do projektu sa môžu začleniť biotopy na rôznych hierarchických úrovniach - napr. jednotka veľká ako naše národné parky, CHKO alebo ich časti, významná z celoeurópskeho hľadiska ako celok (takáto jednotka sa v projekte nazýva "komplex site") a v rámci nej menšie jednotky, ktoré svojimi vlastnosťami rovnako spĺňajú kritériá celoeurópskej významnosti ("site").

Na začlenenie konkrétnych biotopov do projektu je podstatný ich význam z celoeurópskeho hľadiska. Na hodnotenie, či daný biotop spĺňa túto podmienku, sa používajú tieto kritériá:

- výskyt zraniteľných druhov rastlín alebo živočíchov,
- výskyt citlivých typov ekosystémov,
- bohatosť lokality na druhy určitej taxonomickej skupiny (napr. obojživelníky, vtáky, vstavačovité),
- bohatosť lokality na súbor typov habitatov.

Lokalita celoeurópskeho významu musí zároveň spĺňať aspoň jednu z podmienok:

- je jednou zo 100 lokalít v Európe alebo jednou z 5 lokalít v regióne, kde sa vyskytuje zraniteľný druh alebo typ ekosystému,
- je jednou zo 100 najvýznamnejších lokalít v Európe alebo jednou z 5 najvýznamnejších lokalít v regióne s výskytom zraniteľného druhu alebo citlivého typu ekosystému,
- žije tu najmenej 1 % európskej populácie zraniteľného druhu (platí iba pre druhy, ktorých veľkosť populácie v Európe možno stanoviť sčítaním).

V kritériách pre výber lokalít sa často používa termín "zraniteľný druh". Súčasťou metodiky projektu je zoznam druhov rastlín i živočíchov, ktoré sa pokladajú za zraniteľné z celoeurópskeho hľadiska. Patria sem všetky taxóny "ohrozené" a "vyhynuté" ("endangered", resp. "extinct" v zmysle kategórií IUCN), vybrané taxóny z kategórie "zraniteľné" ("vulnerable": endemické taxóny; taxóny, vyskytujúce sa v ohrozenom type habitatov; taxóny, významné ako genetický zdroj; skupiny taxónov s vysokou hodnotou z hľadiska ochrany prírody) a malý počet taxónov, ktoré sa v prírode často poškodzujú (vzhľadovo alebo inak atraktívne druhy, záhradnícky obľúbené skupiny rastlín: alpinky, vstavačovité).

Podľa spomínaných kritérií sa rozhoduje, či konkrétny biotop možno zaradiť do projektu alebo nie. O každom biotope, ktorý sa vyberie, treba potom zhromaždiť a zaznamenať bližšie údaje. Štandardný formulár na ich zápis tvoria bloky: identifikačné údaje lokality (kód a názov lokality, dátum záznamu a autor), lokalizačné údaje (zemepisné súradnice, región, správna jednotka, veľkosť biotopu, nadmorská výška), ekologické informácie (kódy habitov, ich zastúpenie, stupeň ochrany, význam biotopu, ľudská činnosť na lokalite), údaje o výskyte druhov rastlín a živočíchov, opis lokality (charakter, kvalita, ohrozenosť, ochrana, vlastníctvo, dokumentácia). Tieto údaje sa uchovávajú v databáze v jednotnom formáte, pre vstup údajov a narábanie s nimi existuje osobitný program. Hranice biotopov sa digitalizujú a spolu s databázou údajov sú súčasťou geografického informačného systému. Vďaka tomu sú údaje projektu CORINE Biotopes kompatibilné s údajmi ostatných projektov programu CORINE.

Pôvodne sa tento projekt vzťahoval iba na územie krajín Európskeho spoločenstva. V súčasnosti sa rozšíril o päť štátov strednej a východnej Európy: Poľsko, ČSFR, Maďarsko, Rumunsko a Bulharsko. Vyžiadalo si to určitú úpravu metodiky, keďže ide o územia s odlišnými ekologickými podmienkami a biogeografickými vzťahmi, a tým i výskytom odlišných druhov a spoločenstiev rastlín a živočíchov než v krajinách ES. Najdôležitejšou úpravou bolo vytvorenie regiónov, na ktoré sa vzťahujú kritériá pre výber biotopov a doplnenie zoznamov zraniteľných druhov. Regióny sa vybrali približne rovnako veľké ako v ostatných krajinách zapojených do projektu, a zároveň tak, aby boli jednotkami, na ktoré sa vzťahujú štatistické údaje. V ČSFR spĺňajú túto podmienku bývalé kraje (Praha a Bratislava sú začlenené do Stredočeského, resp. Západoslovenského kraja).

Ďalším dôležitým krokom je vytvoriť zoznam druhov vyskytujúcich sa v ČSFR, ktoré nie sú v zozname pre Európske spoločenstvo, ale spĺňajú kritériá zraniteľnosti z celoeurópskeho hľadiska. V súčasnosti sa pracuje na takomto zozname živočíchov a už je zostavený zoznam rastlín, ktorý obsahuje 61 taxónov a vypracovali ho naši poprední taxonómovia.

Koordinátorom účasti ČSFR v programe CORINE Biotopes je Ústav krajinskej ekológie SAV, ktorý zároveň riadi práce v Slovenskej republike. Práce v Českej republike vedie Český ústav ochrany prírody. Do riešenia projektu sa zapoja mnohé organizácie - jednak z rezortu štátnej ochrany prírody, vysokých škôl, výskumných inštitúcií, ale aj jednotlivci - špecialisti pre určitú skupinu rastlín alebo živočíchov. Podľa časového harmonogramu sa má riešenie projektu ukončiť do konca r. 1993, pričom väčšina výsledkov má byť spracovaná do polovice r. 1993. Významným predpokladom úspešného riešenia projektu je rozsiahla dokumentácia chránených území i úroveň výskumu a poznatky o rozšírení jednotlivých druhov.

Program CORINE Biotopes sa sústreďuje na najvýznamnejšie biotopy z celoeurópskeho hľadiska. Vyzdvihuje tak tie časti prírody zúčastnených krajín, ktoré sú jedinečné, príp. vzácne zo širšieho pohľadu a zasluhujú si zvýšenú pozornosť i starostlivosť o ich zachovanie bez ohľadu na to, či sú územne chránené alebo nie. Zároveň je program prínosom i po metodickej stránke.